

*Погорецький Микола Анатолійович –
в. о. першого заступника Керівника Між-
відомчого НДЦ з проблем боротьби з
організованою злочинністю при РНБО
України, доктор юридичних наук, доцент*

Організована злочинність в Україні: тенденції розвитку та заходи протидії

У статті розглянуто основні тенденції розвитку організованої злочинності в Україні за роки незалежності та заходи з протидії їй проявам.

Сучасна організована злочинність становить небезпеку не лише національним інтересам окремих держав, а й пряму загрозу міжнародній безпеці, набуваючи транснаціонального характеру. Особливу небезпеку організована злочинність утворює для країн із нестабільною соціально-політичною та економічною обстановкою, що знаходяться у стані економічної і політичної трансформації до яких належить й Україна.

Проникаючи в органи законодавчої влади й державного управління, у правоохоронні та судові установи, організована злочинність лобіює у них свої злочинні інтереси, посягаючи на цілий комплекс найбільш значимих соціальних цінностей, таких як: життя і здоров'я, честь і гідність, моральність і духовність, недоторканність і безпека людини, суспільства і держави, приватна, суспільна і державна власність, громадський порядок тощо.

Зважаючи на соціальну небезпеку організованої злочинності, її різні аспекти були предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених [1–11]. Тому з урахуванням обсягу статті, а також результатів дослідження феномену організованої злочинності у зазначених наукових працях, на підставі аналізу статистичних даних та аналізу основних її видів, досліджуваних у межах науково-дослідних робіт Міжвідомчим науково-дослідним центром з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України, автором ставиться за мету уточнити загальні тенденції розвитку організованої злочинності в Україні, в тому числі й за окремими її видами, і запропонувати основні заходи з протидії їй.

Для визначення тенденцій розвитку організованої злочинності в Україні важливим є аналіз даних, що містяться у статистичних звітах Міністерства внутрішніх справ України та Міністерства статистики України за трьома основними показниками: а) кількістю виявлених організованих груп та злочинних організацій; б) кількістю осіб, які вчинили злочин у їх складі; в) кількістю злочинів, вчинених організованими групами та злочинними організаціями, що були розслідувані органами досудового слідства. Такий аналіз нами буде здійснено без урахування даних органів Служби безпеки України і податкової міліції, оскільки впродовж періоду, що аналізується (1992 – 2006 рр.), зазначені дані не завжди відображалися у державній статистиці, окрім того, вони є незначними та суттєво не впливають на загальну характеристику тенденцій розвитку організованої злочинності в Україні.

Аналіз динаміки організованої злочинності в Україні за трьома зазначеними показниками, попри відхилення в окремі роки від основної тенденції, дає можливість виокремити два чітко виражені періоди: 1992 – 1999 рр. та 2000 – 2006 рр.

Перший період (1992 – 1999 рр.) характеризується постійним і значним зростанням показників організованої злочинності. Кількість виявлених ОГ та ЗО

щорічно збільшувалася – з 440 у 1992 р. до 1166 у 1999 р. Збільшення кількості виявлених ОГ та ЗО за цей період відбулося у 2,7 рази, кількість виявлених осіб, які вчинили злочини у складі ОГ та ЗО, – з 2980 до 4673, тобто у 1,6 рази, а кількість злочинів, вчинених ОГ та ЗО, та розслідуваних органами досудового розслідування – з 2702 до 9307, тобто у 3,4 рази. Коефіцієнт злочинності у складі ОГ та ЗО на 100 тис. населення України збільшився за цей період з 5,2 до 18,7, тобто у 3,6 рази. Найбільша кількість корумпованих зв'язків ОГ та ЗО була зареєстрована у 1994 р. і становила 45, а найменша у 1999 р. – 14.

Другий період (2000 – 2006 рр.) характеризується зниженням зазначених показників. Так, наприклад, кількість виявлених ОГ та ЗО зменшилася, у порівнянні з 1999 р., з 1166 до 466 у 2006 р., тобто на 700, що становить 60 %.

Слід зазначити, що з 2003 р. у статистичній звітності окремо виділяються дані щодо виявлених ЗО, кількість яких становила: у 2003 р. – 23, у 2004 р. – 34, у 2005 р. – 21, у 2006 р. – 7. Отже, протягом останніх чотирьох років 4 % усіх виявлених організованих злочинних угруповань були визначені як ЗО.

Для виявлення тенденцій розвитку організованої злочинності важливе значення мають і такі показники, як чисельність ОГ та ЗО за досліджуваний період та тривалість їх злочинної діяльності.

Упродовж 1994–2006 років в Україні більше половини ОГ та ЗО склалися з двох-трьох осіб. Кількість таких груп протягом 1995–1999 рр. збільшилася з 495 до 612 (+23,6 %). А з 1999 року щороку відбувалося їх істотне зменшення і уже в 2005 р. було зареєстровано лише 280 таких угруповань, що на 54,2 % менше рівня 1999 р. При цьому частка таких угруповань у загальній кількості ОГ та ЗО за цей період зменшилася з 58,8 % у 1994 р. до 49,4 % у 2005 р.

На початку зазначеного періоду майже половину від загальної кількості таких угруповань становили ОГ, до складу яких входило дві особи. З 1999 року їх чисельність постійно зменшувалася і у 2002 р. становила 49 чол.

Кількість ОГ та ЗО, до складу яких входило від чотирьох до десяти осіб, протягом 1995–1999 рр. збільшилася з 332 до 525, або більш ніж у 1,5 раза. Подальші роки чисельність таких угруповань переважно зменшувалася і у 2005 р. їх було зареєстровано лише 257, що становило 45,3 % від усіх виявлених ОГ та ЗО.

Найрідше у цей період виявляли ОГ та ЗО, до яких входило більше десяти осіб. Їх кількість коливалася в межах двох-трьох десятків, а частка в загальній кількості виявлених ОГ та ЗО становила в середньому за досліджуваний період 2,8 %. Слід зазначити, що кількість найбільш великих ОГ та ЗО за останні п'ять років помітно зменшилася. Це свідчить про наявність тенденції зменшення кількості ОГ та ЗО усіх видів, яка особливо чітко виявилась у 2003 та 2005 та 2006 рр.

До складу виявлених ЗО входило від чотирьох до десяти членів (2003 р. – 17, у 2004 р. – 26, у 2005 р. – 16, у 2006 р. – 7). За ці чотири роки було також виявлено 11 ЗО, які нараховували більше десяти учасників, та 8, до складу яких входило три особи.

Між кількістю учасників ОГ та ЗО і кількістю вчинених ними злочинів спостерігається певна залежність: чим чисельніші ОГ та ЗО, тим більша кількість виявлених ними злочинів і більш високим є рівень їх суспільної небезпеки.

За тривалістю існування усі ОГ та ЗО усі ОГ та ЗО можна поділити на такі, що проіснували: а) до одного року; б) до двох років; в) від трьох до шести років; г) понад шість років.

Так, упродовж 1994–2005 років у середньому 71,6 % усіх виявлених ОГ та ЗО проіснували до одного року. За 1995–1999 рр. кількість ОГ та ЗО цієї категорії збільшилася з 650 до 783 (+20,6 %), а в подальші роки їх кількість зменшувалася і становила у 2005 р. 394.

Групи, що функціонували протягом двох років, становили в середньому за період, що розглядається, 22,0 %. Їх динаміка за ці роки була аналогічною динаміці

злочинних угруповань, які проіснували до одного року. Якщо у 1994 році було зареєстровано 175 таких угруповань, у 1998 р. – 311, то у 2005 р. – лише 102.

Кількість ОГ та ЗО, що проіснували від трьох до шести років, була продовж зазначеного періоду незначною і становила щорічно в середньому близько 50, тобто 6,1 % від усіх виявлених ОГ та ЗО. Щороку виявлялися одиничні ОГ та ЗО, які діяли більше шести років. Протягом 1994–2005 рр. було виявлено 22 такі злочинні угруповання. Водночас більшість із них встановлена після 2000 р. [11, с. 18–19].

Аналіз статистичних даних свідчить про нерівномірність поширення організованої злочинності за регіонами України. Виходячи із трьох зазначених показників, можна виділити чотири групи регіонів.

До першої групи слід віднести Донецьку та Дніпропетровську області, в яких зазначені показники майже в три рази перевищують середньоукраїнські. Лише у цих двох областях у середньому реєструється 17 – 19 % усіх проявів організованої злочинності в Україні.

До другої групи – Луганську, Харківську, Полтавську, Запорізьку, Одеську області, Автономну Республіку Крим та м. Київ. Зазначені сім регіонів становлять групу з високими значеннями зазначених показників, що перевищують середні показники по Україні. На території цих регіонів щорічно реєструють понад 34 % усіх проявів організованої злочинності в Україні.

До третьої групи – Хмельницьку, Закарпатську, Івано-Франківську, Житомирську, Львівську, Сумську, Черкаську, Київську, Тернопільську, Миколаївську, Кіровоградську, Вінницьку, Херсонську області, де впродовж досліджуваного періоду зазначені показники організованої злочинності були нижчими середніх по Україні і становили близько 32 % проявів організованої злочинності в Україні.

До четвертої групи – Чернігівську, Волинську, Рівненську і Чернівецьку області, де відзначається найнижчий рівень зазначених показників і який становить 7 – 8 % від усіх проявів організованої злочинності в Україні.

Оскільки кількісний показник реєстрації організованої злочинності не повно відображає її стан та тенденції розвитку в регіонах, важливим є і такий показник, як кількість зареєстрованих злочинів, вчинених ОГ та ЗО на 100 тис. населення кожної області. З огляду на неоднакову чисельність та щільність населення цих регіонів, рівень організованої злочинності у них істотно відрізняється від наведеного вище і виглядає у такий спосіб:

а) найвищий рівень організованої злочинності є у Сумській, Харківській, Дніпропетровській, Полтавській областях, м. Києві;

б) високий рівень організованої злочинності – у Запорізькій, Житомирській, Тернопільській, Хмельницькій, Херсонській, Чернігівській областях;

в) середній рівень організованої злочинності (показники нижче, ніж середній по Україні) – в Автономній Республіці Крим, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській областях;

г) низький рівень організованої злочинності – в Івано-Франківській, Закарпатській, Рівненській, Донецькій, Черкаській, Чернівецькій, Волинській, Одеській, Вінницькій, Київській, Львівській областях.

У деяких регіонах з високими значеннями абсолютних показників організованої злочинності прослідковується і високий коефіцієнт організованої злочинності, а саме: у Дніпропетровській, Харківській, Запорізькій, Полтавській областях та м. Києві. Водночас у таких регіонах як Донецька, Одеська, Луганська області та Автономній Республіці Крим, як слушно зазначають Н.В. Кулакова та О.Г. Кулик, коефіцієнт організованої злочинності є низьким і її стан може бути оцінений як цілком сприятливий [11, с. 11].

Порівняльний аналіз організованої злочинності із загальною злочинністю в Україні й особливо за період 1996 – 2006 рр. свідчить про стійку тенденцію зближення їх за певними показниками у кожному з регіонів.

Аналіз ОГ та ЗО за останні роки свідчить про те, що 40,8 % із них діяли в межах одного міста, 31,9 % – одного району, 14,2 % – на міжобласному рівні; 5,6 – на міжнародному рівні (у тому числі, 3,5 % в межах СНД), 11,8 % – із застосуванням вогнепальної зброї.

Серед загальної чисельності осіб, які вчинили злочини у складі ОГ та ЗО, найбільшу питому вагу становить вікова група 18–24 роки – 42,1 %. Питома вага осіб жіночої статі склала 9,1 %; неповнолітніх – 2,1 %; непрацюючих на момент учинення злочину – 64,8 %; осіб, які раніше вже вчиняли злочин, – 21,1 %; іноземців – майже 2 %.

Явні ознаки лідера групи мали 30,4 % учасників ОГ та ОЗ, 60,2 % брали активну участь у діяльності ОГ та ОЗ, 9,4 % виконували другорядну роль Винними у вчиненні злочину повністю або частково визнали себе 94,0 % засуджених учасників ОГ та ОЗ.

Сукупність злочинів, учинених ОГ та ЗО, може бути структурована за такими ознаками, як ступінь тяжкості злочину, його спрямованість та склад злочину.

За період 1995–2006 років співвідношення тяжких злочинів і злочинів, що не є тяжкими (нетяжких), кардинально змінилося. Якщо 1994 року 2533 (63,6 %) злочинів, учинених ОГ та ЗО, не були тяжкими і лише 1448 (36,4 %) належали до категорії тяжких, то 2006 р. кількість тяжких злочинів становила 6734 (87,0 %), а нетяжких – 1007 (13,0 %). Ця відмінність була обумовлена розбіжностями в динаміці кількості злочинів двох зазначених категорій. Кількість тяжких злочинів, учинених ОГ та ЗО, попри коливання в окремі роки, переважно збільшувалася, особливо протягом 1995–1999 рр. та 2006 р. (+46,4 %), а нетяжких – зменшувалася, особливо у 2002–2004 рр.

Упродовж 1994–2006 років у злочинності у складі ОГ та ЗО явно переважали загальнокримінальні злочини, частка яких у середньому за рік становила 76,7 %. Частка економічних злочинів істотно коливалась й іноді дорівнювала майже 30 %, та в середньому за досліджуваний період становила 19,5 %.

У структурі сучасної організованої злочинності в Україні найнебезпечнішими та найпоширенішими злочинами є: вбивства “на замовлення”, торгівля людьми, злочини у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, службові злочини, злочини у сфері економіки та ін.

Аналіз статистичних даних та матеріалів практики правоохоронних органів, до компетенції яких входить виявлення й розслідування навмисних вбивств та замахів на життя людини, свідчить, що загальна кількість злочинів цієї категорії у 2002 р. становила 4296, з них вбивств, вчинених “на замовлення” – 13; відповідно, у 2003 р. – 4041/15; у 2004 р. – 3788/16; у 2005 р. – 3315/16; у 2006 р. – 3220/25; за 6 міс. 2007 р. – 1440/7. Найвищий показник вбивств “на замовлення” становив у 2005–2006 рр. Найбільша кількість вбивств “на замовлення” була вчинена у Запорізькій області та м. Запоріжжі, де лише за вісім місяців 2006 р. було вчинено вісім резонансних злочинів даної категорії. Найбільшу соціальну небезпеку становлять умисні вбивства, вчинені на замовлення на ґрунті протистоянь між ОГ та ЗО, які вчинюються особливо небезпечним способом з використанням вогнепальної зброї та вибухових пристроїв і переважно у багатолюдних місцях. Більшість вбивств “на замовлення” залишаються нерозкритими, що призводить до загальнонаціонального резонансу в суспільстві, викликає недовіру громадян у спроможність держави захистити їхнє життя та здоров’я, підривають авторитет влади. Зважаючи на зростання кількості вбивств, вчинених “на замовлення” та їх нерозкриття, Президент України у листі від 23 березня 2007 р. до Прем’єр-міністра України з приводу діяльності Міністерства внутрішніх справ, зазначив, що: “Засоби масової інформації

все частіше розповідають про черговий кривавий злочин як про звичну ознаку наших днів. Убивства знову стають буденними. Це ганьба для країни, яка проголосила курс на інтеграцію в благополучну Європу” [12].

Широкого поширення останнім часом набула в Україні торгівля людьми і особливо жінками та дітьми (громадянами України), які стають легкою здобиччю для ОГ та ЗО у їх кримінальному бізнесі, що мають транснаціональний характер і розвиваються стрімкими темпами, серед яких домінують добре організовані кримінальні синдикати, а одержані прибутки використовуються для фінансування інших різновидів організованої злочинної діяльності. Характерною особливістю такого виду кримінального бізнесу є те, що одних і тих самих людей як предмет торгівлі можна залучати до торгового обігу знову й знову, отримуючи багаторазові прибутки. За даними експертів ООН, у світовому рейтингу надприбутків кримінального бізнесу торгівля людьми займає третє місце після торгівлі зброєю та наркотиками і оцінюється у межах 12–19 млрд. дол. на рік. Тому сьогодні проблема торгівлі людьми набула міжнародного масштабу і є одним із негативних явищ, з яким зіткнулося міжнародне співтовариство. Виходячи із суспільної небезпеки цього злочину, Указом Президента України від 18 лютого 2002 р. № 143/2002 “Про заходи щодо дальшого зміцнення правопорядку, охорони прав і свобод громадян” визначено, що боротьба з торгівлею людьми є одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів України.

Одним із найнебезпечніших видів організованої злочинності, поряд із названими, є незаконний обіг наркотичних засобів (наркобізнес), що має тенденцію до зростання й загрожує національній безпеці не лише України, а й і планетарній загалом, оскільки йому притаманні транснаціональний характер, професіоналізм, висока технічна оснащеність злочинних угруповань, наявність власної розвідки й контррозвідки, володіння новітніми формами й методами протидії правоохоронним і судовим органам. Окрім цього, наркобізнес спричиняє збільшення кількості хворих на наркоманію, розростання корисливо-насильницької злочинності.

За даними Департаменту боротьби з незаконним обігом наркотиків МВС України (далі – ДБНОН), станом на 1 січня 2006 р. на обліку в органах внутрішніх справ перебувало більше 152,4 тис. споживачів наркотиків, або майже 32 споживача на кожні 10 тис. населення. На 1 січня 2007 р. кількість осіб даної категорії склала 154,5 тис. або 32,8 споживача на 10 тис. населення (динаміка + 1,3 %). За 5 місяців 2007 р. цей показник становить 166,498 тис. осіб (або 35,3 споживачі на 10 тис. населення), в той час, коли за відповідний період 2006 року він складав 152,521 тис. (динаміка приросту + 9,2 %).

Розкрадання, привласнення обладнання, призначеного для виготовлення наркотичних засобів (у 2006 р. – 225, у 2005 р. – 208, динаміка приросту +8,2 %); за 5 місяців 2007 р., порівняно з таким самим періодом 2006 р., тенденція відмічається сталістю росту, відповідно, 169 і 116, динаміка приросту + 45,7 %.

Виявлення міжнародних каналів надходження в Україну наркотичних засобів у 2006 р. становило 249, у 2005 р. – 166, динаміка приросту + 50 %. Тільки за 5 місяців 2007 р. виявлено 124 контрабандні канали, порівняно з аналогічним періодом 2006 р., – 121. Динаміка приросту є незначною і складає, відповідно, + 2,5 %.

Схиляння до вживання наркотиків за 5 місяців 2007 р. виросло на 31,8 %, порівняно з відповідним періодом 2006 р., що свідчить про розширення і оновлення “свіжими силами” внутрішнього наркотичного ринку споживання. З них неповнолітніх – на 6,2 %. Це є одним зі способів утвердження наркобізнесу [13].

Разом з тим, за 5 місяців 2007 р. в Україні відзначається динаміка зниження (– 30,7 %) рівня розслідуваних злочинів, пов’язаних з використанням коштів від незаконного наркообігу, у той час коли конфіскація доходів і коштів від контрабанди і торгівлі забороненими наркотичними засобами є одним з ефективних методів підриву економічного підґрунтя організованої наркобізнесової діяльності.

Одним із чинників зростання рівня організованої злочинності у різних сферах життєдіяльності є нелегальна міграція, що стала загрозою національній безпеці багатьох країн, в тому числі й Україні. Незважаючи на те, що на початку 90-х р. в Україні до 100 тис. нелегальних мігрантів, їх потік продовжує зростати. Так, у 2004 р. було затримано 9945 чол., у 2005 р. – 17 948 чол., у 2006 р. – 25782 чол., за 6 міс. 2007 р. – 20 256 чол.

Вразливою перед наслідками організованої злочинності є сфера економіки України. Економічна злочинність, маючи корупційне підживлення, реально загрожує національній безпеці України, впливає практично на всі сфери суспільного життя – соціальну, правову, політичну і т. ін. Сучасна організована злочинність в економічній сфері має транснаціональний характер. ОГ та ЗО створюють транснаціональні компанії, які зайняті злочинним бізнесом у різних галузях економіки. Будучи пов'язаними з незаконними операціями з переміщення через державні кордони матеріальних і нематеріальних засобів, які приносять істотну економічну вигоду, ОГ та ЗО, використовуючи сприятливу ринкову кон'юнктуру інших держав, значні розходження в системах кримінального правосуддя різних країн, сучасні комунікаційні технології, банківські системи електронних розрахунків, проникають в легальну економіку інших країн за допомогою корупції й насильства. Відповідно до статистичних даних у сфері економіки у 2002 р. було встановлено 26,4 % організованих злочинних груп, у 2003 р. – 29,9 %, у 2004 р. – 36,4 %, у 2005 р. – 32,0 %, у 2006 р. – 35,4 %. Найбільша кількість груп за вказаний період діяла в паливно-енергетичному та агропромисловому комплексах, в сфері банківської та зовнішньоекономічної діяльності.

Загрозу національній економіці України спричиняє так зване “рейдерство” – незаконне захоплення об'єктів власності та незаконне набуття права власності на них з ознаками злочинів. Так, громадська організація “Антирейдерський союз підприємців України” зазначає, що протягом чотирьох з половиною років в Україні було організовано 2,5 тис. рейдерських атак. За її відомостями, у 2006 р. в середньому щотижня в Україні відбувався рейдерський напад у тій чи іншій формі й раз на п'ять днів українські суди виносили рішення, що порушували законні права власників “на замовлення” рейдерів [14]. Проте, офіційної статистики припинених рейдерських нападів та порушених і закінчених судовим провадженням кримінальних справ за їх фактами в Україні не має. За даними МВС України, у 2006 р. у Києві було зафіксовано 28 рейдерських захоплень, і тільки в одному випадку міліції вдалося запобігти силовому захопленню підприємства. У лютому 2007 р.

Урядом України утворена Міжвідомча комісія з питань протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств [15], якою у червні 2007 р. затверджено Положення про вимоги до звернень заявників стосовно протиправного поглинання або захоплення власності засновників та учасників господарських товариств і власників підприємств, що спрямовуються до цієї комісії [16]. Лише станом на липень 2007 р. на адресу її надійшло понад 250 заяв із приводу недружніх поглинань і захоплень “рейдерства” [17]. За чотири місяці своєї діяльності Міжвідомча комісія розглянула цілу низку конфліктних ситуацій. Згідно з її висновком ознаки рейдерського захоплення вбачаються у ситуаціях, що склались навколо ВАТ “Агрофірма “Провесін”, ВАТ “Дніпрофарм”, ВАТ “НВП “Сатурн”, ЗАТ “Дніпропетровський олійноекстракційний завод”, ВАТ “Київміськнафтопродукт”, ВАТ “Імтокс”, АСК “Укррічфлот”, ЗАТ “Допсток”, ЗАТ “Київспецмонтаж” та ін. [18].

Одними із основних чинників, що створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку держави, негативно впливають на всі сторони суспільного життя – політику, економіку, державне управління, соціальну і правову сфери, громадську свідомість, моральність тощо – є корупція. Вона створює сприятливі умови для процвітання організованої злочинності, підриває авторитет

державної влади, породжує недовіру населення у бажання та здатність державних інституцій та посадових осіб до протидії організованій злочинності, встановлення законності та справедливості у державі. За результатами досліджень, понад 50 % кримінальних доходів витрачається на підтримку кримінальних корумпованих зв'язків. Найбільш корумпованою в Україні є виконавча влада, яка посідає особливе місце серед гілок державної влади, оскільки забезпечує реальне втілення в життя законів та інших правових актів держави, практичне застосування всіх важелів її управлінського впливу на важливі процеси суспільного розвитку. Саме її представники мають можливість розпоряджатись грошовими коштами, нерухомістю, матеріальними цінностями, вирішувати питання щодо виділення земельних ділянок, оренди, видачі дозволів, ліцензій, кредитів під гарантії уряду і т. ін.

Так, виходячи з методології дослідження впливової неурядової міжнародної організація Transparency International, до країн з небезпечним рівнем поширеності корупції належать ті, де значення індексу менше 3,0. Рейтингова оцінка може приймати значення від 10 (фактична відсутність корупції) до 0 (корупція дуже поширена). У 2006 році Україна зайняла 99-е місце в рейтингу світової корупції з рейтинговою оцінкою – 2,8 (наші сусіди згідно з цим рейтингом – Зімбабве, Судан, Болівія та Гондурас).

Разом з тим офіційна статистика вираховує корупційні правопорушення на основі Закону України “Про боротьбу з корупцією”. З року в рік складається декілька тисяч адміністративних протоколів про корупційні порушення, але щодо осіб, які не займають високих посад в органах державної виконавчої влади. Таким чином, статистичні дані правоохоронних органів дають викривлене уявлення про якісні ознаки корупції, яка постає проблемою не керівних посадових осіб органів державної влади, а державних службовців шостої-сьомої та більш нижчих категорій.

Унікаючи “елітарної корупції” (корупції високих посадовців), цілеспрямована робота з викриття корупційних правопорушень нерідко підміняється складанням значної кількості протоколів щодо рядових посадових осіб, які вчинили малозначні проступки, що лише формально підпадають під ознаки корупційних діянь і не є суспільно небезпечними.

До найбільш поширених корупційних діянь належить хабарництво. За даними статистики, у 2004 р. правоохоронними органами зареєстровано близько 3 тис. фактів хабарництва, що на 3,4 % більше, ніж у 2003 р. У той же час, судами України за хабарництво, наприклад у 2004 р., засуджено лише 407 осіб. У масовій свідомості рівень поширеності хабарництва значною мірою визначає загальну оцінку корупції в Україні [19].

Отже, широке розповсюдження корупції у нашій країні неодмінно призводить до зростання організованої злочинності, а якісний і кількісний розвиток останньої неодмінно тягне за собою збільшення кількості корупційних проявів і підвищення небезпечності їх характеру.

Таким чином основними тенденціями розвитку організованої злочинності в Україні є: розширення сфери діяльності ОГ і ЗО; проникнення її до сфер політики, економіки, в органи державної влади і управління, в правоохоронні і судові органи; поява нових видів злочинної діяльності; професіоналізація; криміналізація всіх основних сфер життєдіяльності суспільства; транснаціональний характер; розробка новітніх засобів протидії правоохоронним органам, що знижує можливість її виявлення.

Враховуючи те, що сучасне злочинне середовище має стійку тенденцію до вдосконалення злочинної кваліфікації, внутрішньої організованості, професіоналізму, технічної оснащеності тощо, важливим для забезпечення прав та законних інтересів особи, суспільства і держави від злочинних посягань ОГ та ЗО є розробка сучасних заходів протидії, які були б адекватними проявам, формам і

методам здійснення злочинної діяльності цих злочинних угруповань. Основними серед таких заходів є:

1) політичні, що спрямовані на формування політичної культури політичних інституцій держави, ліквідацію політичної корупції, прозорості діяльності політичних партій, формування ними вищих державних органів на засадах високої моральності, професіоналізму, демократії, конкурсного підбору кадрів, ліквідації кумівства, клановості, сімейственості і т. ін.;

2) організаційно-правові, що спрямовані на:

а) удосконалення всіх інститутів цивільного, господарського, адміністративного, трудового законодавства, законодавства про державну службу і, зокрема щодо добору кадрів на державну службу, належного матеріального стимулювання державних службовців, декларування і контролю за активами та видатками державних службовців, їх близьких осіб, підвищення ефективності механізмів атестації та процедури ротації державних службовців на окремих посадах; законодавчого встановлення етичних регуляторів поведінки державних службовців, контролю за їх дотриманням та можливості притягнення до відповідальності за порушення цих правил; прозорості та удосконалення процедур прийняття адміністративних рішень, зокрема, визначеність окремих елементів адміністративних процедур, усунення можливості створення і використання альтернативних (тіньових) адміністративних процедур, врегулювання проблеми застосування дискреційних повноважень, суперечності у статусі державних органів; встановлення відповідальності за неправомірні рішення органів державної влади та їх посадових осіб і т. ін.;

б) удосконалення законодавства у сфері боротьби з організованою злочинністю та здійснення реформи органів кримінальної юстиції, метою якої є становлення в Україні системи кримінальної юстиції та органів правопорядку, що функціонує на засадах верховенства права відповідно до європейських стандартів і гарантує додержання прав людини й основоположних свобод та є спроможною на ранніх стадіях здійснювати профілактику проявів організованої злочинності, виявляти та документувати оперативно-розшуковими засобами її прояви, ефективно здійснювати досудове провадження та судовий розгляд кримінальних справ.

Запропонованими заходами не вичерпується підвищення ефективності системи протидії організованій злочинності, подальша їх розробка є одним із основних напрямів діяльності науковців, законодавців та правозастосовників.

Список використаних джерел

1. Зеленецький В.С. Общая теория борьбы с преступностью. Концептуальные основы. – Харьков: Основа, 1994. – 321 с.
2. Основы борьбы с организованной преступностью. Монография / Под ред. В.С. Овчинского, В.Е. Эминова Н.П. Яблокова. – М.: “Инфора-М”, 1996. – 400 с.
3. Литвак О.М. Державний вплив на злочинність: Кримінологічно-правове дослідження. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 280 с.
4. Транснациональная организованная преступность: дефиниции и реальность. Монография. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та. 2001. – 375 с.
5. Басецкий И.И., Легенченко Н. А. Организованная преступность: Монография. – 2-е изд., испр. и доп. – Мн.: Академия МВД Республики Беларусь, 2002. – 551 с.
6. Годунов И.В. Противодействие организованной преступности: Учеб. пособ. – М.: Высш. шк., 2003. – 497 с.
7. Протидія економічній злочинності / П.І. Орлов, А.Ф. Волобуєв, І.М. Осика, Р.Л. Степанюк, І.М. Зарецька, Едвард Картер, Ричард Ворнер. – Х.: Нац. ун-т внутр. справ, 2004. – 568 с.
8. Кудрявцев В.Н. Стратегия борьбы с преступностью / В.Н. Кудрявцев. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: Наука, 2005. – 366 с.

9. *Організований наркобізнес* (поняття, форми, підстави кримінальної відповідальності) / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л.В. Дорош та ін.; За заг. ред. Ю.В. Бауліна, Л.В. Дорош. – Х.: Право, 2005. – 256 с.
10. *Злочинність у сфері економіки: проблеми прогнозування, планування та координації заходів протидії.* / За заг. ред. Кальмана О.Г. – Х.: Вид-во ТОВ “Новасофт”, 2005. – 255 с.
11. *Організована злочинність в Україні та країнах Європи: Посібник* / За заг. ред. О.М. Джужі. – К.: Нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 248 с.
12. *Офіційне* Інтернет-представництво Президента України <<http://www.president.gov.ua/news/data/14465.html>>.
13. *Злочинність у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів* // Статист. звіт. про результати боротьби зі злочинністю в Україні за 2006 рік: МВС України, Департ. інформ. технологій. – К, 2007.
14. *Звернення антирейдерського союзу підприємців України до Президента України, Прем’єр-міністра України, Голови Верховної Ради України* <<http://www.antiraid.org>>.
15. *Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2007 року № 257 “Про утворення Міжвідомчої комісії з питань протидії протиправному поглинанню та захопленню підприємств”* // Уряд. Кур’єр. – 2007. – 7 бер. – № 43.
16. *Відомості ДКЦПФР від 11.07.2007 – 2007.* – № 131. – С. 3.
17. *МБК Украины изучила более 250 заявлений по фактам недружественных поглощений* <<http://www.antiraid.org/news>>.
18. *Уряд створює систему щодо запобігання рейдерству* // Уряд. кур’єр. – 2007. – 24 лип. – № 130.
19. *Концепція подолання корупції в Україні “На шляху до доброчесності”* / <<http://www.kpk.org.ua>>.

The article is devoted to the main tendencies of organized crime development in the independence Ukraine and the measures of its counteraction.